

картини світу дитини. На наш погляд, для учнів молодшого шкільного віку необхідно створювати спеціальний ігровий простір, в якому б вони могли не просто вступати у взаємини з однолітками та близькими дорослими, але й активно засвоювати знання, норми, правила суспільства, іншими словами розширювати свій світогляд.

Пізнавальні ігри сприяють формуванню атмосфери емоційного піднесення, сприйняттю навчального матеріалу при допомозі емоційно-насиченої форми його відтворення. Використання ділових, рольових та ситуативних ігор забезпечує моделювання явищ природи, взаємодії речей і явищ оточуючого світу. Їх можна використовувати як основну або допоміжну форму навчального процесу. Імпровізація та природній вияв вільних творчих сил учнів забезпечують розвиваючий ефект навчання. В освітньому процесі використання ігор дає змогу школярам стати більш впевненими у власних силах, підвищити їх самооцінку, забезпечити самоствердження, найповніше виявити власні сили та можливості.

Для формування наукової картини світу пропонуємо молодшим школярам наступні ігри:

- гра **“Життя в лісі”**. Вчитель з дітьми присідають, він пропонує уявити себе лісовими тваринами. Педагог говорить: «Наступив ранок». Діткам потрібно показати, як вони прокидаються, вітаються один з одним. Це можливо за допомогою жестів, торкаючи один одного носиками, потискуючи або хлопаючи в долоні, стикуючися кулачками; для того щоб повідомити своєму партнерові, що все добре, діти кладуть голівки на плечі партнерові або кивають ними. Потім можна запропонувати ситуації, коли подув сильний вітер, почалася гроза, сильно припекло сонечко. Діти рухами мають імітувати свою поведінку, звертатися один до одного за допомогою жестів природи.
- гра **“Пташенята”**. Вчитель з учнями присідають. Педагог просить уявити, що вони маленькі пташенята, які ще не вилупилися із яєчка. Поступово дітки піднімаються та стають у повний ріст, це символізує те, як пташенята

ростуть. Далі вони починають умовно стукати у шкарлупу та ламати її. Звільнившись від стін яєчка, педагог пропонує «маленьким пташеняткам» досліджувати навколишній світ. Розправити крильця та політати навкруги, привітатися з іншими пташенятками, понюхати квіти.

- гра «*Хвилі*». Вчитель розповідає учням, що на морі, зазвичай, накочуються теплі хвилі, вони граються, шепочуть, шурхотять. Педагог пропонує малюкам уявити себе морськими хвилями, взятися за ручки, погойдуватися. Потім вибирає одного з школярів та пропонує йому скупатися в морі. Дитина імітує рухи плавця, а решта учнів оточують його, шурхотять біля нього, «хлюпочуть».

Доречним є використання та постановка пластичних етюдів, таких як: танок осінніх листочків, танок сніжинок, проростання підсніжника, політ журавля тощо. Разом учнями можна поставити спектакль театру-природи, наприклад:

Весна-красна

Повільно йде весна по Україні, чарує всіх та надихає. З кожним її кроком день стає все довший, а ніч – коротшою. Ось весна-красна ступила на лісову галявину. Одразу розсміялося сонечко в небі та розштовхало заспані хмаринки. Дрібний дощик вмив сонну галявину. Настав погожий весняний день. Із-під землі появилася зелена травичка. Потягнули до сонечка свої голівки перші весняні квіти: замріяні підсніжники, ніжні проліски, синьоокий ряст. На деревах з'явилися соковиті бруньки, які невдовзі вибухнуть феєрверком зелені. Легкий теплий вітерець бавиться із гілочками дерев, ніжиться у зеленій травичці та квітах. Втомлені, але радісні додому повертаються птахи. Вони починають звивати гніздечка та чекають на появу пташенят. Прокидаються від зимового сну тварини, а ті, що зимували у засніженому лісі одразу беруться за весняні справи. Оживає ліс, наповнюється співом танцює та веселиться весна-красна.

Зимова п'єса

На узліссі дрімала висока сосна, вона трохи похитувалася від подихів непосидючого вітру, який, як не з однієї, то з другої сторони прилітав та дмухав на неї. На небосхилі, якраз поруч з сосною вместилися дві поважні пані-хмарини, вони неквапливо щось розповідали одна одній, та так неквапливо, що, здавалося, засинали під час розмови, трішки похрапуючи. Непосидючий вітерець, побачив цих двох сплюшок, облишив обдувати сосну та швидко метнувся на небокрай. Він грайливо дмухав на хмарини, їм це не подобалося, вони з просоня починали сердитися та проганяти вітра. Та не тут то було, грайлий вітерець заметушився, зі всієї сили подув та так сильно, що дві пані хмарини розлетілися по різні сторони небокраю, а з них потрусилися маленькі білосніжні сніжинки, вони повільно опискалися на землю, лоскотали дримаючи сосну та взялися в танок навколо неї разом із вітерцем. Вітерець піддав жару у танці, дмухав щосили так, що мініатюрні сніжинки, здавалося, підлітали до неба.

На небокрай визирнуло заспане сонечко, воно протерло оченята, потягнулося, спробувало, навіть, зробити ранкову зарядку та швидко втомилося. Його побачили пані-хмарини та почали затуляти собою, мовляв, прийшло тут, та давай світити, коли хочеться спати. Сонечко покотилося за обрій. Сніжинки та вітерець, втомившись, присіли біля сосни та почали дримати також.

Аж десь, звідки не візьмись, на галявину прилетів червоногрудий снігур, він двічі облетів сосну та зручно вмовився на ній, смакуючи шишками. Сосна враз стрепенулася, розпливлася у сліпучій посмішці та гордовито поглядала на пані-хмарин, які вже, понасувавши свої чепчики, готувалися до сну. Снігур добре попоївши, відкланявся та майнув з галявини.

Наближалася ніч, всі почали засипати.

Театр-природи передбачає те, що учні самостійно будуть виконувати запропоновані їм ролі, своїми жестами, рухами, поведінкою вони імітуватимуть природні об'єкти.

Великого значення для формування наукової картини світу молодших школярів відіграють сюжетно-рольові ігри природничого місту, такі як: «У лісі», «На лузі», «В саду», «На городі» («Ходить гарбуз по городу») та соціального змісту, наприклад: «У магазині», «У бібліотеці», «В кіно», «У парку» тощо. Пропонуємо приклад гри «Початкова школа».

Ігрові ролі: Вчитель, учні, батьки, директор, медична сестра, вчитель музики, вчитель фізичної культури, кухар тощо.

Розігруються сюжети: «Ранкова зустріч», «Наші уроки», «Урок музики», «Урок фізичної культури», «Зарядка в школі», «Розмова з директором», «Екскурсія», «Огляд в медичному кабінеті», «Обід в школі», «Робота вчителя початкової школи», «Батьківські збори».

Ігрові дії: Учитель проводить урок, спілкується з учнями та батьками, виставляє оцінки. Вчитель фізичної культури робить з учнями ранкову зарядку. Вчитель музики грає на музичних інструментах, співає пісні. Медсестра вимірює температуру, ріст, вагу, робить щеплення, перевіряє чистоту класу. Кухар готує їжу, пригощає учнів обідом.

Ігрова діяльність – є провідною діяльністю молодших школярів, вона допомагає на рівні відчуттів, власних емоцій та переживань засвоювати знання, розвивати уяву, будувати логічні зв'язки, пізнавати світ.

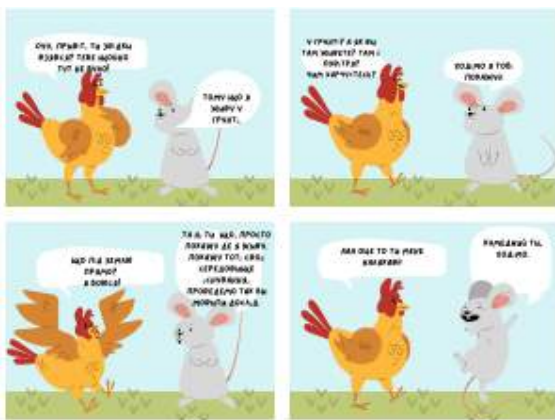
Таким чином, використання пізнавально-ігрової діяльності на уроках «Я досліджую світ» дозволяє урізноманітнити освітній процес, зробити його насиченим, багатогранним, сприяє тому, щоб діти засвоювали матеріал у своїй звичній сфері на ціннісному рівні.

Комікси як вид ігрової діяльності

Комікси – це вид мистецтва, що використовує одне зображення або серію статичних зображень у фіксованій послідовності. Автори коміксів дотримуються послідовності сюжету і чіткої структури. Усі логічні переходи від зображення до зображення допомагають побачити слухачу (читачу) цілісну картину подій. Даному виду мистецтва головним є баланс між зображенням і текстом. Комікси зацікавлюють дітей своєю лаконічністю, доступністю, умінням заінтригувати малюків та розвинути свою фантазію та уяву. Тому діти слухають та читають комікси із задоволенням.

Використання коміксів для пояснення значення дослідницько-експериментальної діяльності, дають змогу показати ніби «збоку» цінність застосування дитячого експериментування під час пізнання світу.

Пропонуємо приклади авторських коміксів студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта на тему: «Досліди та експерименти в сучасному закладі дошкільної освіти».

Екологічна гра «Роби або не роби як я»

(Гра розроблена на основі досвіду Шведських садочків)

Назва гри - «Роби або не роби як я»

Вік – старші дошкільники

Мета – вчити розуміти позитивні і негативні вчинки та дії людини на природу. Вдосконалювати толерантне ставлення до природного довкілля, виховувати інтерес до збереження природного середовища.

Завдання – діти стають півколом, вихователь обирає 1 дитину і каже їй завдання (зобразити певне явище чи дію - рубає дерево, поливає квіти...) так щоб ніхто не чув, при потребі беруть в допомогу ще одну дитину, яка допомагає зобразити ту чи іншу дію.

1. Всі інші мають вгадати, яке явище чи предмет зображають учасники та сказати ця дія/вчинок добра чи погана і чому.

2. Все те саме, але у кожної дитини є фішки зелені та червоні, і є 2 кошики з позитивними діями та негативними. Діти мають вгадати, яке явище чи предмет зображають учасники та сказати ця дія/вчинок добра чи погана, чому і віднести обрану фішку до відповідного кошика.

Якщо дітям не вдається зобразити явище чи дію, вихователь допомагає.

Інвентар – фішки зелені та червоні, 2 кошики з картинками.

Підготовка до гри – вихователь пояснює дітям правила гри, роздає фішки та ставить 2 кошика.

Правила гри – 1-2 дитини показують явище/дію, інші мають вгадати, яке явище чи предмет зображають учасники та сказати ця дія/вчинок добра чи погана і чому.

Хід гри

Вихователь зачитує вірш

Давай будемо природу берегти!

Я метелика не скривджу – хай летить.

І ялинку не зрубаю – хай стоїть.

Не затопчу мурашинку – хай повзе.
Не зламаю з дуба гілку – хай росте.
Не впущу сміття у річку – хай бурлить.
Із гнізда яйце не скину – хай лежить.
В джерело не пущу камінь – нехай б'є.
В полі жито не столочу – це святе.
Вербі посаджу в долині – хай шумлять.
Зерен птахам кину взимку – хай їдять.
Покормлю прибуду-кішку. А як ти?
Давай будемо природу берегти!

Автор: Яна Пономаренко

Починається гра.

Діти стають півколом, вихователь обирає 1 дитину і каже їй завдання (зобразити певне явище чи дію - рубає дерево, поливає квіти...) так щоб ніхто не чув, при потребі беруть в допомогу ще одну дитину, яка допомагає зобразити ту чи іншу дію, інші діти відгадують.

Наприклад:

Затоплення острова – 1 учасник починає присідати, затискаючи носа, робить плавальні рухи тощо. Інші гравці по обидва боки охоплюють цього учасника руками, похитуючись, як хвилі, та підіймаючись.

Вирубка лісу- 1 учасник показує дерево, інший імітує рухи як рубає сокирою це дерево.

Поливання – учасник імітує рухи, як він поливає квіти, рослини.

Ускладнення - показувати складніші ситуації за участі більшої кількості дітей.

Екологічна гра (досвід країни Польщі)

Назва: «Сортуємо сміття»

Вік: старший дошкільний.

Мета: вчити дітей сортувати сміття в залежності від матеріалу; виробляти звичку раціонально та правильно утилізувати відходи; розвивати

мислення, мовлення, пам'ять; виховувати екосвідомість дітей, любов до навколишнього світу.

Ігрове завдання: посортувати сміття з різних матеріалів у відповідні контейнери.

Правила гри: уважно слухати вихователя; по черзі відповідати та сортувати сміття.

Результат гри: діти вміють сортувати сміття.

Матеріали: картинка тітоньки Сова, зображення контейнерів та сміття з різних матеріалів.

Хід гри: діти, до нас у гості завітала тітонька Сова. Вона розповіла, що її лісові друзі не знають порядку, не вміють сортувати сміття і тому відповідно розкидають його по всьому лісі. Тітонька Сова просить допомогти їй та навчити лісових мешканців сортувати сміття. Для цього у нас є контейнери та картинки з різним сміттям, яке нам потрібно посортувати. Але спочатку з'ясуємо, яке сміття для якого контейнера. Синій контейнер для пластику, зелений – для скла, червоний – для металу, а жовтий – для паперу. Отже, тепер ви знаєте яке сміття, куди сортувати. Тому розпочинаймо.

Ускладнення: розказати, як ми можемо слідкувати за чистотою навколишнього світу; як можемо допомагати дорослим у дотриманні порядку.

Дидактична гра « Що забруднює, а що очищує воду»

Досвід країни: Польщі

Тема: „Co zanieczyszcza, a co oczyszcza wodę”

Мета: закріпити знання дітей про воду та значення води для усіх живих об'єктів на Землі; формувати знання про те, що забруднює воду в природі, а що очищує; розвивати спостережливість,

допитливість, мислення; виховувати бережливе ставлення до води, бажання підтримувати чистоту Водойм.

Матеріал. Картки із зображенням речовин які забруднюють та очищують воду.

Ігровий задум: До нас завітав сьогодні інопланетний друг, якого звати Водин та він хоче дати нам завдання.

Правила гри: У грі можуть брати участь 3-5 осіб.

Хід гри:

Вихователь: До нас завітав сьогодні інопланетний друг, якого звати Водин та він хоче дати нам завдання.

Водин: Усім привіт, давайте з вами закріпимо ваші знання про різні речовини та те як вони впливають на середовище. Потрібно знайти картки, на яких зображені речовини, які забруднюють воду та ті, які очищують воду.

А я вам в цьому допоможу та буду розповідати про кожну речовину.

Ускладнення: можна додати більше картинок з речовинами.

Результат гри: діти знають , які речовин можуть бути шкідливими для води.

Очищує воду

Забруднює воду

<http://adm.sonechko.net.ua>

Нафта та нафтопродукти

Хімічні речовини

Сміття води та каналізація

Важкі метали

Різні сміття

У Швеції екологічному вихованню приділяється велика увага. В цій країні існує програма «Природної школи», яка містить 6 сходинок. На кожній із яких дітей навчають бути в гармонії з природою. Розглянемо детальніше саме 4-ту та 5-ту сходинки.

- На четвертій – дитина впевнюється, що люди можуть впливати на природу, але природі це не завжди на користь. Іноді навіть на шкоду!
- На п'ятій – дитина починає розуміти, що вона теж частинка природи, яку треба берегти, а не руйнувати.

Назва гри: «Вплив людини на природу»

Країна: Швеція

Вид гри: дидактична екологічна

Мета:

- **Освітня:** формувати знання дітей про вплив людини на живу та неживу природу, вчити дотримуватися законів природи, тому що це важливо, як для природи так і здоров'я людини; закріпити правила поведінки дітей у природному середовищі, допомогти усвідомити необхідність розумного ставлення до природи, збереження її краси і багатств;

- **Розвивальна:** розвивати мислення, увагу, мовлення;

- **Виховна:** виховувати бережне ставлення до природи та всього живого, екологічну культуру, вміння працювати в парах.

Вік дітей: середній дошкільний.

Ігрове завдання: завдання дітей полягає в тому, щоб правильно розставити фішки (добре-погано) відповідно до картинок.

Правила гри: у грі діти працюють парами. Перед дітьми в хаотичному порядку вихователь розкладає картинки із зображенням різних дій людини в природі. Діти розглядають їх та виконують завдання. Перемагає у грі та пара, яка розставить правильно найбільше фішок.

Результат гри: у результаті гри в дітей формуються знання про вплив людини на живу та неживу природу, діти усвідомили необхідність розумного

ставлення до природи, чому потрібно зберігати її красу і багатства. Також, у дітей розвивається мислення, увага та мовлення.

Матеріали: картинки із зображенням позитивних та негативних дій людини в природі, фішки (добре-погано), зображення Зайчика та Їжачка.

Хід гри.

Вихователь: Дітки, сьогодні до нас в гості завітали лісові мешканці – Зайчик та Їжачок. Вони хочуть перевірити чи любите ви природу, тваринок, чи дотримуетесь ви правил поведінки в природі та чи знаєте що робити добре, а що погано. Для цього Зайчик та Їжачок підготували для вас дуже цікаве та відповідальне завдання. Хочете дізнатися яке ж завдання підготували для вас наші маленькі друзі?

Діти грають парами. Кожній парі вихователь роздає картинки із зображенням позитивних та негативних дій людини в природі, та фішки (добре-погано). Діти повинні поміркувати і розставити фішки так, щоб на негативних картинках були фішки «погано», а на позитивних картинках фішки «добре» та пояснити свій вибір.

Ускладнення:

- **Початковий рівень:** дитина розкладає фішки за допомогою вихователя.
- **Середній рівень:** одна дитина за допомогою жестів та міміки зображує будь-яку дію змальовану на картинці, інші діти відгадують її та дають оцінку цій дії, добре це чи погано.
- **Високий рівень:** дитина має поміркувати та розповісти до чого приведуть ті чи інші дії людей, що зображені на картинках.

Екологічна гра «Розсортуй сміття»

Країна: Німеччина. У цій країні діти від наймолодшого знають, як сортувати сміття, там це прийнято на законодавчому рівні. Якщо не сортувати, або неправильно це робити – штраф.

Старший дошкільний вік

Мета: вчити дітей сортувати сміття в залежності від матеріалу; виробляти звичку раціонально та правильно утилізувати відходи; розвивати мислення, мовлення, пам'ять; виховувати екологічну свідомість дітей.

Матеріал: контейнери для сміття, сміття (або картки)

Правила гри: уважно слухати вихователя, виконувати вказівки, у грі може брати участь вся група.

Ігрове завдання: Назвати та розсортувати сміття по контейнерам.

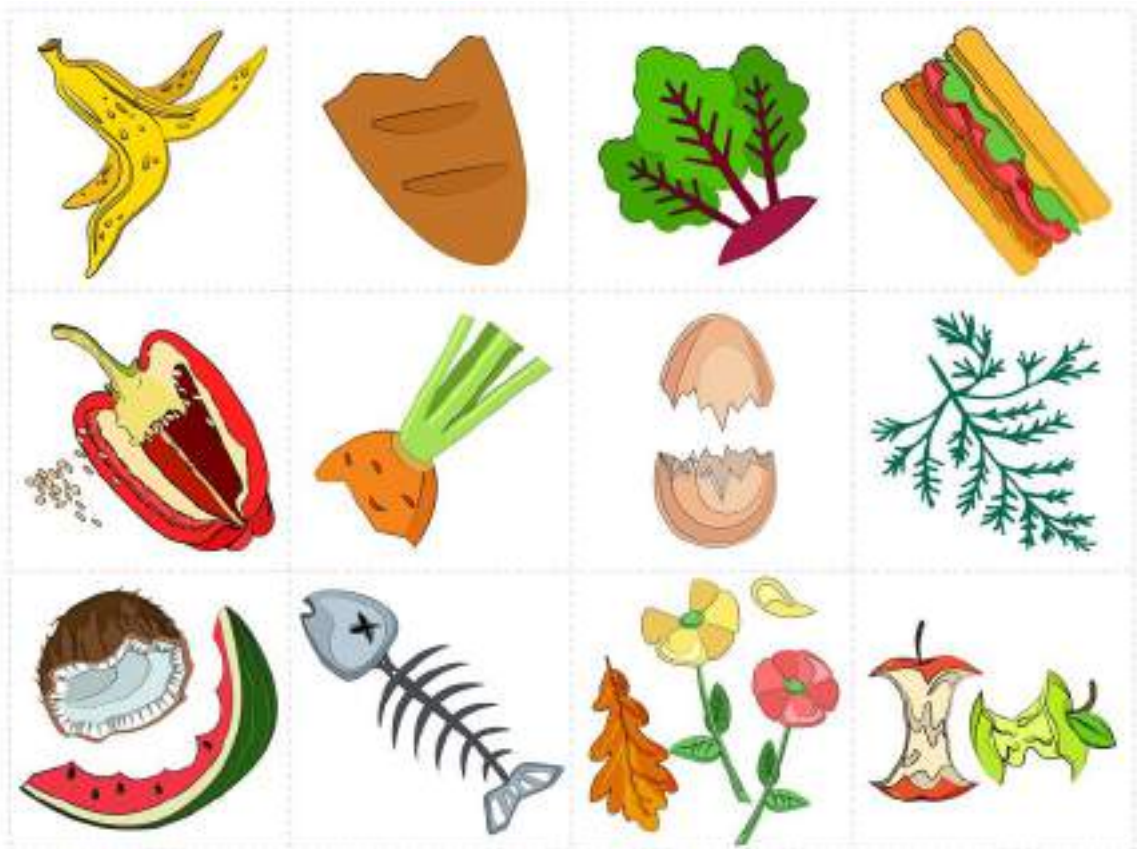
Хід гри: Діти, сьогодні до нас у гості завітала Чистюля. Вона дуже любить чистоту та порядок. У неї є чіткі правила сортування сміття. І вона хоче перевірити чи дотримуетесь їх ви.

Нам потрібно розсортувати правильно сміття, відповідно до призначених контейнерів.

Ускладнення:

Розповісти чому потрібно сортувати сміття.

Екологічна дидактична гра з теми

Вік: старший

Назва гри: «Еко - замітники»

Мета:

Навчальна: вчити дітей знаходити еко – замітники, берегти природу.

Розвивальна: розвивати мовлення дітей, увагу, мислення та пам'ять.

Виховна: виховувати інтерес до гри та повагу до своїх однолітків.

Ігрове завдання: знайти серед запропонованих картинок еко – замітник предмету та пояснити чому саме він.

Правила гри: діти мають знайти серед запропонованих картинок еко – замітник предмету та пояснити чому саме він.

Результат гри: діти вміють знаходити серед запропонованих картинок еко – замітник предмету та пояснювати чому саме він.

Ігровий матеріал: картинки та їх еко – замітники.

Хід гри: вихователь пропонує дітям пограти у цікаву гру. Він пропонує дітям знайти еко – замітники предметам.

Осюжетнення: Діти, сьогодні до нас у гості завітав Еколог. Він пропонує вам пограти у дуже цікаву гру. Ми з вами захисники природи та майбутні екологи. Пам'ятаєте, як ми з вами подорожували Німеччиною та спостерігали, які німці бережливі люди та люблять природу. Вам необхідно знайти еко – замітники предметам побуту. Давайте ми пограємо.

Ускладнення:

Низький рівень: назвати що шкодить природі.

Середній рівень: назвати, як можна сортувати сміття.

Високий рівень: навести приклади, що можна використовувати з речей та не забруднювати природу.

Дидактична гра «У річку – на берег (Йикке – калдале)»

Естонська гра

Вік дітей: старший дошкільний.

Мета: удосконалювати виконувати елементи гри за сигналом, уточнити та розширити знання дітей про предмети які шкодять нашим річкам.

Матеріали: картинки з зображенням різних предметів.

Попередня робота: ознайомити дітей що забруднює наші річки.

Ігрові дії Дітям потрібно визначити чи забруднює річку той предмет які назве вихователь.

Правила гри

Не зштовхатись

В грі беруть участь не більше 4 дітей

Гра починається за сигналом

Не кричати

Хід гри

Для гри проводять на землі або на підлозі дві паралельні лінії. Ці дві лінії утворюють «річку». Відстань між ними і їх довжина залежать від віку і кількості гравців. Всі учасники стають на «берег» (за лінію) або на обидва «берега річки».

За сигналом вихователь починає показувати картинки на яких зображені різні предмети. Хто помилиться, виходить з гри. Виграє останній, який не вибув з гри. Він може стати новим ведучим.

Ускладнення Дітям потрібно самим по черзі називати предмет який забруднює наші річки.

Результат гри розширили знання дітей про предмети які шкодять нашим річкам.

Екологічно-рухлива гра «Весела дуель»

За основу була взята французька гра «Весела дуель»

На підлозі купками розкладають горіхи, яблука чи картоплини. В кожній купці їх має бути однакова кількість. Кожен учасник гри бере ложку і починає збирати “урожай” в кошик чи відерце. Хто зробить це найшвидше – той і переміг. От тільки допомагати собі руками не можна: все потрібно робити ложкою!

Мета: розширити знання дітей про шкідливі та нешкідливі речовини, предмети, удосконалювати навички бігу, розвивати увагу, спритність, пам'ять, виховувати у дітей гарне ставлення до природи.

Вік дітей: середній дошкільний вік

Ігрове завдання: вибрати усе, що не шкодить для водойм.

Правила гри: діти стоять біля лінії не виходячи за неї. Вибирають м'ячики за допомогою ложки. Руками та чимось іншим допомагати заборонено.

Результат гри: діти розширяють свої знання про дії які шкодять та які не шкодять для природи, удосконалять навички бігу

Матеріал: м'ячики для пін-понгу, предметні картинки, ложка, корзина.

Хід гри: діти стають біля лінії не виходячи за неї. За командою старт біжать до своїх купок із м'ячиків та ложкою вибирають м'ячик на яких зображено дію або предмет який не шкодить для усіх водойм. Хто правильно та швидше за усіх виконав завдання той переміг.

Ускладнення:

Початковий рівень: діти розповідають що зображено на м'ячиках які залишились на підлозі, та чим саме воно шкодить для водойми

Середній рівень: діти, прибігають із двома кошиками та розподіляють окремо що шкодить водоймам і що не шкодить і чому саме так розподілили

Високий рівень: сказати що ми можемо робити для водойм аби вони не були брудними

